

RED DE BOLLE AKKERS IN HET WAASLAND!

Milieuwerkgroep Ons Streven vzw lanceert een oproep om werk te maken van de bescherming, behoud en versterking van de typische kenmerken van het Wase landschap. De kleine percelen, de bolle akkers, het halfgesloten landschap met perceelrandbeplanting zorgen al ruim 700 jaar voor het typische karakter van het Waasland.

Afgelopen jaren kwam dit landschap onder druk te staan. Door ruilverkaveling, doorgedreven drainage, het samenvoegen van percelen, schaalvergroting in de landbouw en het inzetten van steeds grotere machines, verdwijnt het unieke Wase landschap. Het typische gesloten landschap wordt meer en meer een open woestijn. Door het herstel van het landschap met bomenrijen en houtkanten kan men niet alleen voor meer biodiversiteit zorgen, maar ook voor aangename temperaturen tijdens hittegolven, schaduw voor mens en dier, groenschermen tegen visuele hinder van o.a. windmolens, gebouwen ...

Door de groenschermen is het mogelijk om de ruimte beter te benutten zonder hinder te veroorzaken en bestrijdt men erosie door water en wind. De perceelrandbegroeiing kan samen met het fijnmazig grachtensysteem voor natuurverbinding zorgen. Met de bescherming en versterking van het Wase landschap, zorgt men niet alleen voor mens en milieu maar ook voor de landbouw en natuur en zo het behoud van een merkwaardig en uniek landschappelijk erfgoed.

Er zijn meer dan duizend en één goede redenen om de oproep van milieuwerkgroep Ons Streven te steunen.

De geschiedenis van de Wase bolle akkers

Uit onderzoek blijkt dat het middeleeuwse landschap in het Waasland zeer laat in cultuur is gebracht. Volgens historische bronnen was het Waasland tot in de 12de-13de eeuw nog voor meer dan de helft bedekt met het 'Koningsforeest'. Dit bos was eigendom van de graaf van Vlaanderen en was een beschermd gebied. Men vermoedt dat het zompig karakter van het Waasland aan de basis ligt van waarom er hier zo lang een groot bos geduld werd. De abdij van Boudelo heeft vanaf de 13de eeuw dit bos in cultuur gebracht.

Uit archeologisch onderzoek in het Waasland blijkt dat de laatmiddeleeuwse vierkantige bolle akkers vermoedelijk in de 14de en 15de eeuw in een keer werden aangelegd. Minstens aan 2 zijden van de percelen, werd op een diepte van 60-80 cm van het oorspronkelijk niveau, een strookvormige verbreding aangelegd van 3-4m breed en een diepte van 40-50cm. Vanaf dit oppervlak werd centraal de scheidingsgracht met een breedte en diepte van 1-1,5m gegraven. Hierdoor ontstonden aan weerszijden, 2 terrassen van ruim 1m breed. De uitgegraven aarde werd afgevoerd naar het centrale deel van het perceel. Oorspronkelijk kon het hoogteverschil tussen het centrum van de akkerrand en de bodem van de gracht tot meer dan 3m oplopen. De grachtwanden werden in sommige gevallen beschoeid. Op de terrassen werden eik, beuk, wilg, plataan en populier aangeplant. De ophoging en profilering gebeurde met behulp van het molbord (een sleepschoep dat met paard getrokken werd). De techniek van het diepspitten droeg, samen met het opvoeren van de naar de rand afgegleden grond met het molbord en het circulair ploegen (waarbij men telkens grond van de rand van het perceel naar binnen ploegt), bij tot onderhoud van de koepelvorm.

De aanleg van de bolle akkers was het gevolg van een zeer intensieve akkerbouw. Dit vormde een antwoord op een verhoogde vraag naar landbouwgewassen (verhoogde voedselbehoefte).

Omdat de beschikbare grondoppervlakte toen al zeer beperkt was, diende men maximaal gebruik te maken van het aanwezige areaal. Door de aanleg van de bolle akkers en het fijnmazige grachtensysteem, werd de waterafvoer sterk verbeterd. Daardoor was de grond in principe permanent geschikt voor landbouw. Door de introductie van stikstofhoudende gewassen (eerst raap in de 15de eeuw en later klaver), die de vruchtbaarheid van de grond verbeterden en de mogelijkheid gaven tot meer nateelten, kon in het Waasland reeds in de 15de-16de eeuw de braak worden uitgeschakeld, terwijl elders nog het driestelsel in gebruik was.

Het telen van stikstofhoudende voedergerassen liet toe om het vee op stal te houden en de te bebouwen oppervlakte uit te breiden. Het vee zorgde dan voor een verhoogde mestproductie. Het gebruik van deze mest droeg dan weer bij tot een hogere grondproductiviteit en de mogelijkheid tot het telen van veel-eisende handels- en nijverheidsgewassen zoals vlas, kemp (hennep of canabis) en koolzaad.

Het Waasland werd in gans Europa beroemd voor deze vooruitstrevende landbouwtechnieken.

De bolle akkers van het Land van Waas werden door buitenlandse landbouwkundigen zoals Schwertz (1807-1811), van Aelbroeck (1823), Radcliff (1819), Burtin (Lindemans, p.156, noot 12)(in Van Hove, 1997) als een **merkwaardig landbouwkundig fenomeen** beschreven.

Typerend was de aanwezigheid van populieren (vanaf

midden 17de eeuw), die rondom elke akkerrand op de terrassen waren geplant (oorspronkelijk eiken, beuken, wilgen, platanen). Gelet op de kleine oppervlakte van de percelen gaf dit een speciaal karakter aan het landschap, dat door Robert Southey in 1815 als volgt werd gekarakteriseerd: 'De rijkste gedeelten van Engeland hebben geen beboster uitzicht dan het Waasland, al bestaat het bos hier enkel uit een dubbele rij bomen, één aan elke zijde van de grachten die de velden scheiden'.

De bolle akkers zijn overwegend blokvormige of rechthoekige percelen, waarvan de oppervlakte meestal kleiner is dan 1 ha. Oorspronkelijk was elke akker rondom voorzien van bomen of struiken. In het Waasland is deze akkervorm zeer algemeen: in 1950 werden hier nog 35.000 bolle akkers geteld.

Naast de klassieke (symmetrische) bolle akkers, komen in het Waasland ook uitgesproken gewelfde akkers met asymmetrisch profiel voor. Je vindt ze voornamelijk in zuid- en zuidoost-Waasland, op het reliëf rijkste gedeelte van de cuesta. Ze vertegenwoordigen ca. 15% van het totaal aan uitgesproken gewelfde akkers.

Op de Ferrariskaarten (circa 1771) zijn de vele kleine percelen in het Waasland duidelijk te zien. Vele van deze percelen kan men zonder problemen nu nog in het landschap herkennen.

Bolle akkers bedreigd

Bolle akkers horen bij het Waasland zoals water bij de zee. De bolle akkers, omzoomd door knotwilgen of canadapopulieren, vormden eeuwenlang een uniek landschap. Het zeer karakteristieke bolle akkerlandschap werd opgenomen in de landschapsatlas. Dit landschap wordt in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) het Provinciaal Ruimtelijk struc-

tuurplan (PRS) Oost-Vlaanderen en in een aantal Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplannen (GRS) geselecteerd als "maximaal te behouden".

Het provinciaal ruimtelijk structuurplan (PRS) voorzag dat, de typische kenmerken van de landschappen in het Waasland versterkt moeten worden:

Het dijkenpatroon in de open poldergebieden, de dorpenband van aaneengesloten straatdorpen op de beboste dekzandrug.

De openruimtestructuur in het noordelijke Land van Waas en het straatdorpengebied van Lokeren.

Het vrij gaaf coulisselandschap met bolle akkers en het bebouwingslint op de cuesta in het zuidelijke Land van Waas en de Scheldevallei (zie deelruimte Scheldevallei).

De bolle akkergebieden van het Land van Waas werden in het PRS geselecteerd als relictzone en op kaart 59 van het PRS eveneens aangeduid als te beschermen.

Karakteristiek voor het Waasland is de aanwezigheid van de talrijke bomenrijen als kleine landschapselementen. In het verleden werden deze veelvuldig op de perceelscheidingen geplant. Hun initieel doel was drieledig. De bomenrijen dienden zowel voor houtproductie als voor de eigenlijke afscherming van het goed. Samen met de bolle akkervormen ook voor de ontwatering van de percelen. Daarnaast zorgden de fijnmazige percelering, de talrijke grachten en de perceelsrandbegroeiing voor de hoogstnoodzakelijke natuurverbindingen voor amfibieën. Het is opmerkelijk dat in het Waasland zeldzame amfibieënsoorten zoals de kamsalamander, best stand hebben gehouden in de gebieden waar nog veel bolle akkers voorkomen.

Het is paradoxaal dat in een tijd dat minder mensen volledig afhankelijk zijn van de landbouw, het eeuwenoud kleinschalige landbouwlandschap bedreigd wordt door schaalvergroting. Door het verdwijnen van knotbomen en canadapopulieren, terreinophogingen, het samenvoegen van percelen, het kapot spuiten en omploegen van perceelsranden, het uitbreiden van percelen ten koste van de grachten en het gebruik van steeds grotere en zwaardere landbouwmachines, worden de bolle akkers meer dan ooit bedreigd.

Het wordt hoog tijd voor een actieplan om de bolle akkers te beschermen. Op het internet vind je op volgende website dit uitgewerkt voorstel.

<http://www.lne.be/themas/bodem/bodemkundig-erfgoed/pdf/bijlage7.pdf>

Carole Ampe en Roger Langohr stelden in hun studie van 30 april 2006 vast dat de bolle akkers van het Waasland sedert de bodemkartering van het Waasland en de beschrijvingen van Snacken (1961) sterk zijn aangetast. De hoogteverschillen tussen het centraal deel van akker en de akkerrand bedroegen in 2006 gemiddeld nog maar 60cm, uitzonderlijk 90cm (Van Hove, 1997), in pla

Deze mensen stelden voor, om een aantal percelen te selecteren, waar het bolle akker landschap hersteld wordt door het versterken van de welving van de akker, de herprofilering van de gracht en de aanplanting van een houtkant. Volgens hen moet verder onderzocht worden of dit herstel mogelijk is onder de vorm van een landschapsherstelproject. Het gebruik van een beheerovereenkomst om de herstelde percelen te behouden en te onderhouden moet verder onderzocht worden. Beheerovereenkomsten ter bescherming voor het Onroerend Erfgoed zouden hiervoor kunnen aangewend worden.

